



Orivarsojen laidunkäyttämistä tutkinut Marko Malin suosittelee laidunta, jossa on useita lohkoja ja vaihtelevaa maastoa: Tilaa noin hehtaari varsaa kohti ja ruohon lisäksi puustoa, joka tarjoaa vaihtelua ruokavalioon ja suojaa helteillä.

Orilaidun on varsojen oppikoulu

Marko Malin tutki oriiden laidunkäyttämistä ja hämmästyí. Laitumelle tuodessa ihmiselle hankalin 2-vuotias saattoi hetken päästä olla se, joka suojeli lauman heikointa varsaa muiden hyökkäyksiltä.

- Oriit eivät ole väkivaltaisia vaan välttävät toistensa todellista loukkaamista, selittää Malin.

- 70 – 80 % niiden uhkailusta on lähinnä luimistelua ja näykkimistä. Hyökkäily ja toistensa pureminen liittyy laidunten perustehtävään - siihen että nuoret oriit opettelevat taistelemaan omasta, tulevasta haaremisestaan.

Pro gradua 1998 tehdessään Malin tutki kahdella eri laitumella, Ypäjällä ja Hauhon Särkisaareessa, asuneita 1-2 -vuotiaita oriita. Kaverina hänellä oli agrologiksi samaan aikaan opiskellut Marja-Liisa Koski. Yhdessä he tekivät havaintolomakkeisiinsa yli 20 000 merkintää.

- Oriit liikkuvat paljon. Osa liikunnasta oli ruoan perässä kulkemista, osa kisailua. Kisailua on kuitenkin verrattain vähän ja varsojen loukkaantumiset laitumella ovat erittäin harvinaisia, huomauttaa Malin.

Johtajuus ja arvojärjestys eri asioita

Yleinen kuva orilaitumista lienee se, jossa kaksi oritta seisoo takajaloillaan toisiaan vasten.

- Varmaankin, mutta se vaihe on hyvin lyhyt, vartista pariin tuntiin heti laitumelle tuotaessa, ja liittyy tutustumiseen. Esimerkiksi Ypäjällä varsat

olivat olleet jo edellisen talven samassa pihatossa, eikä niillä riehumista esiintynyt kuin muutaman minuutin. Sitten varsat alkoivat syödä.

Entä hierarkia, ehtikö se muodostua vartissa?

- Laumassa on toisaalta nähtävissä johtajuutta, toisaalta hierarkiaa. Johtaja on se, joka määrää missä lauma laiduntaa. Villihevosilla se olisi usein vanha tamma, joka tuntee juoma- ja suolapaikat. Orilaumassa johtaja voi olla kuka vaan ja varsinkin nuoremmilla se vaihtelee paljon: johtajan ei tarvitse olla arvojärjestyksessä lauman ylimpiin kuuluva varsa. Arvojärjestyksestä puolestaan tarvitaan, jos jostain tärkeästä asiasta, esimerkiksi vedestä, on pulaa tai sitä on vähän. Silloin hierarkian ensimmäiset saavat tarveainetta ensin ja muut sen, mitä jää jäljelle.

Oriit myös suojelevat toisiaan

Vettä varsat joivat 2-3 kertaa päivässä. Sitä oli ihmisen tarjoamilla laitumilla kaikille riittävästi, mutta harvoilla kivennäispaikoilla käytiin arvojärjestyksen mukaisesti.

- Vesi ei normaalikesinä ole niin vaikeasti saavutettava hyödyke, sitä on laidunruohossakin runsaasti, sanoo Malin.

- Sen sijaan kivennäisten saanti on varsoille tärkeää: jos sitä ei muuten laitumella ollut, oriit nuolivat kiviä tai savea.

Arvojärjestyksen alapäässä olevilla 1-vuotiailla on joskus tukena vanhempi ori.

- Oikeastaan suojeleu yllätti oriiden käytöksessä kaikkien eniten, myöntää Marja-Liisa Koski.

”Laumassa on toisaalta nähtävissä johtajuutta, toisaalta hierarkiaa. Johtaja on se, joka määrää missä lauma laiduntaa.”

Orivarsojen tavallisin tutustumistapa on pää päätä vasten tapahtuva hais-telu ja tutkiskelu.





1-2 –vuotiailla oriilla välienselvitys on lähinnä kisailua, jossa ei aina edes selviä, kumpi yksilöistä on vahvempi. Kisaillessa varsojen lihaksisto vahvistuu ja luonne tasoittuu. Laidunkauden jälkeen oriit ovat yleensä myös ihmisen paremmin käsiteltävissä.

- Kyseessä oli vielä sellainen vanhempi ori, joka tullessa möykkäsi ihmisten kanssa oikein kunnolla. Laitumella se ei päästänyt ketään lähestymään suojelemaansa pikkuvarsoa, joka sai suojelun ansiosta ruokailla ja levätä rauhassa.

Ympäristö vaikuttaa levon laatuun

Lepäämiseen varsat kuluttivat keskimäärin 2,5 tuntia vuorokaudessa. Levon osuus oli suurempi Särkisaaressa, jossa ei ollut ihmisliikennettä eikä villieläimiä.

- Lepääminen on varsojen fyysisen kehittymisen kannalta olennainen asia, painottaa Malin.

- Vieraassa paikassa ottaa aikansa, ennen kuin hevonen uskaltuu makaamaan. Makuuasento on ainoa, jossa se rentoutuu täysin ja saavuttaa syvän REM-unen. Jos paikka on sopiva eli sellaisessa kuivassa rinteessä, josta ympäristöä on helppo tarkkailla, varsat nukkuvat yleensä puoli tuntia kerrallaan. Siitä 10 minuuttia on REM-unta.

Eläinten kohdalla puhutaan sosiaalisesta helpottamisesta, kun ne tekevät samaa asiaa yhtä aikaa. Ori-varsoilla lepoon liittyi selvä sykli:

- Ne makailivat aamupäivällä, jolloin paarmat eivät kiusanneet niin paljon. Alkukesästä, kun uusi paikka

”Ypäjän ja Särkisaaren laitumilla oriit söivät yli puolet vuorokaudesta. Heinä riittää, kun sitä on noin hehtaari varsaa kohden.”

aiheutti epävarmuutta, yksi varsoista oli aina pystyssä ja vahti ympäristöä. Loppukesästä kaikki nukkuiivat jo samaan aikaan.

Varsojen eri-ikäisyys vaikutti eniten juuri levontarpeeseen.

- 1-vuotiaat olisivat selvästi kaivanneet enemmän unta kuin 2-vuotiaat. Joskus vanhemmat menivät herättämään nuoremmat syömään, kun nämä vain lötköttivät maassa. Mahdollinen univaje olikin ainoa asia, jonka laskimme sekalauman miinukseksi.

Ryhmäytyminen luo pohjan hoitosuhteille

Kun 1-vuotiaat tuotiin laitumelle samaan aikaan kun 2-vuotiaat, ne muodostivat hoitosuhteita myös 2-vuotiaden kanssa. Ongelmia hoitosuhteissa syntyy, jos joku yritetään tuoda laumaan jälkikäteen.

- Uutta tulokasta ei välttämättä jahdata, mutta se jätetään sivuun kaikesta sosiaalisesta kanssakäymisestä. Siis haistelusta, koskettelusta ja rapsuttelusta, jotka ylläpitävät lauman yhtenäisyyttä ja varsojen hyvinvointia. Toisten läheisyys on haluttua esimerkiksi ötökkäaikaan, jolloin varsat mielellään vievät päänsä toisen hännän luo. Hajaustin harjoittaminen taas on varsoille olennaista, koska sen avulla ne tunnistavat toisensa, sopivan ruoan ja tutut paikat. Jos varsoja estettäisiin käyttämästä silmiä ja korvia, ne löytäisivät silti laumassa suoraan oman kaverinsa luo.

Sosiaalisuudessa Malin ja Koski huomasivat eron eri rotujen välillä.

- Suomenhevoset olivat laumoissa selvästi riippuvaisempia toisistaan, ne eivät tykänneet olla yksin, kertoo Koski.

- Tätä on jo aiemmissa tutkimuk-



Timotei maistuu varsoille hyvin, jollei se pääse kasvamaan liian pitkäksi.

sissa selitetty sillä, että kylmäveriset rodut ovat peräisin olosuhteista, joissa toisista on ollut pakko hakea lämpöä. Lämminveriset tulevat aroilta, joilla ruokaa levittäydytään hakemaan laajalta alalta.

Timotein lisäksi puiden lehtiä ja kaarnaa

Nykyisillä laitumilla ei ruokapulaa tunneta. Kyse on siitä, mitä valitaan ja kuinka paljon.

- Timotei maistuu varsoille hyvin, jollei se ole päässyt liian pitkäksi, tarkentaa Malin.

- Kun se on tähkällä, varsat eivät enää koske siihen vaan talleavat heinän. Siksi laidun kannattaa jakaa useampiin lohkoihin ja syöttää ja lannoittaa lohkoja kasvun ja kulutuksen mukaan.

Kun varsinainen laidunruoho hupenee, myös muut ravintokasvit alkavat kelvata. Esimerkiksi pensaat, yrtit ja jopa juuret käyvät:

- Särkisaareissa varsat söivät loppukesällä saroja ja puita, joista suosituimpia olivat harmaaleppä, pajut ja haapa. Ypäjällä pureskeltiin lisäksi paremmin saatavilla olleita kuusta ja pihlajaa. Yllättävin ruoka-aines oli vedessä kasvava ahvenvita, jota muutaman varsan huomattiin Särkisaareissa syövän. Luonnonlaitumien hyvänä puolena pitäisinkin juuri sitä, että ne tarjoavat varsoille vaihtelevamman ruokavalion.

Sekä Ypäjän että Särkisaaren laitumilla orit söivät yli puolet vuorokaudesta. Heinä riittää, kun sitä on noin hehtaari varsaa kohden.

- Periaatteessa suositus on 0,5 hehtaaria, muistaa Malin.

- Särkisaareissa peltoa oli 0,94 hehtaaria ja se tuntui hiukan liian pieneltä. Tietysti myös oriiden käyttäytymisestä johtuva energiankulutus ja laidunnuspaikan hoito vaikuttavat asiaan. Särkisaaressakin laidunta on kulotettu ja käännetty tutkimuksemme jälkeen.

Hoikka ei välttämättä ole huonokuntoinen

Siitä huolimatta, että laidunruohoa olisi tarpeeksi, jotkut orivarsat näyttävät laihtuvan kesän aikana. Kun varsoja tutkittiin 1920-30 -luvulla, niiden rinnanympärys saattoi olla keväällä suurempi kuin syksyllä. Malinin ja Kosken tutkiessa rinnanympärys kasvoi kaikilla 15 mukanaolleella orilla.

- Jos varsat ovat alueella, missä niiden aika ei kulu ympäristön tapahtumien tarkkailuun vaan ne kisailevat enemmän keskenään, löysä rasvakudos häviää ja sen tilalle tulee lihasta. Siksi on rinnanympäryksen mittaamisen lisäksi hyvä kiinnittää huomiota painoon. Vaikka rinta olisi "kaventunut", voi paino olla noussut. Ja sehän kertoo positiivisesta asiasta: varsa on laitmellaollessaan saanut paitsi käyttäytymisoppia myös lihaksia! •

KIEFFER

Roedel SPORTS

FLECK QUALITÄT

ESKADRON BY LUDGER BEERBACH

effax

HAAS KARDÄTSCHER

Königs

HS SPRENGER

Effol



Pikeur

Uutta väriä kisaan!

Uutuus värit Epsom-kisatakissa ja GbaTitium-kypärässä!



Huom!

Espoon liikkeemme uusi osoite on: Merenkäynti 3, 02320 ESPOO



REPORANKA

ESPOO: Merenkäynti 3 (09) 8193 3890

JYVÄSKYLÄ: Tapionkatu 12 (014) 449 8021

MIKKELI: Porrassalmenk. 8 (015) 415 0200

TAMPERE: Sellukatu 5 (03) 273 2280

www.reporanka.com